

ЛІТЕРАТУРА

1. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ре. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімік, 2011. – 272 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання, доктор педагогічних наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Куйловська Н. Л. Українська мова як іноземна (основний курс) : Робочий зошит для студентів факультету підготовки іноземних громадян (I курс, модуль №1, модуль №2, спеціальність “Лікувальна справа”) / Н. Л. Куйловська, У. В. Соловій. – Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2013. – 152 с.
4. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Р. Я., Рішко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімік, 2012. – 392 с.
5. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / укл. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – К. : ІСДО, 1995. – 200 с.
6. Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Mechthild Gerdes, Jutta Müller and Helmut Müller. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch. – Max Hueber Verlag, 1998. – 240 s.
7. Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Karl-Heinz Eisfeld, Hanni Holthaus, Jutta Müller, Uthild Schütze-Nöhmkе. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Arbeitsbuch. – Max Hueber Verlag, 2000. – 220 s.

УДК 373.3.016:78

Т. М. Турчин,

доктор педагогічних наук, професор
(Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка)

**МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ**

Істотні соціальні, економічні, культурні зміни, що характеризують нині розвиток України, зумовлюють необхідність осучаснення системи освіти. Попри суттєві зрушення реалії освітянського життя свідчать про певні його недоліки, зокрема, такі, як надання переваги технократичним способам мислення в навчанні, що призводить до гіпертрофованого раціоналізму у світосприйманні дітей; перевага становленню їх прагматичних потреб за рахунок духовних, недооцінка емоційно-естетичних важелів формування особистості учнів. Музична освіта як складова загальної покликана протидіяти цим негативним тенденціям. Сучасні умови розвитку суспільства, зокрема успіх музичного шоу-бізнесу в нашій країні, що сформував не тільки “смаки”, але й стійке небажання дітей взагалі помічати всю сукупність мистецького багатства, накопиченого людством у ході багатоміліардної історії, з одного боку, а з іншого – об’єктивна виховна і розвивальна значущість

мистецтва, – спричиняють принципово нові вимоги до музичної освіти, необхідність пошуку засобів оновлення початкової її ланки, де закладаються основи музичної культури дітей.

Аналіз наукової літератури свідчить про значну кількість праць вітчизняних учених, де розглядалися різні аспекти музично-педагогічної проблематики, зокрема, дослідження шляхів формування духовної культури учнів, втілення гуманістичних орієнтирів художнього навчання, реалізації виховного впливу мистецтва на становлення особистості (І. Бех, В. Бондар, І. Зязюн, Г. Меднікова, Н. Миропольська, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.). Проблему формування національної свідомості досліджено в роботах учених (В. Кремень, М. Боришевський, Ю. Руденко, О. Сухомлинська та ін.). Визначення теоретичних і практичних засад початкової освіти знайшли суттєвий відбиток у працях Т. Байбари, Н. Бібік, М. Вашуленка, О. Лобової, О. Савченко, зокрема, пріоритети музичної початкової освіти окреслено в працях Л. Масол, Е. Печерської, В. Рагозіної, Л. Хлебникової та ін.

Різні аспекти педагогічної інноватики досліджувались В. Загвязинським, Л. Ващенко, Л. Даниленко, О. Поповою та ін. Водночас проблеми інновацій у працях учених стосуються переважно педагогічної та загальної освіти, у той час як питання оновлення музичної освіти лишилися поза увагою науковців.

Мета статті – охарактеризувати методичні особливості модернізації початкової музичної освіти в Україні.

Сучасний стан початкової музичної освіти характеризується значними досягненнями. Водночас виявлено резерви суттєвого оновлення й удосконалення музичної освіти молодших школярів відповідно до нинішніх умов розвитку суспільства, які стосуються потреб підсилення опори музичного навчання на національні та естетико-культурологічні чинники, актуалізацію гуманістичних, гедоністичних, комунікативних засад музичної освіти, застосування сучасних можливостей мистецької інформатизації. В основу провідного підходу до модернізації початкової музичної освіти має бути покладено ідею гуманно-естетичного розвитку особистості, що передбачає орієнтацію музичної освіти в початковій школі на спонукання учнів до естетичного переживання гуманістичних цінностей життя і мистецтва як засобу їх особистісного розвитку. Означений підхід має реалізуватись у системному поєднанні окремих концептів, що стосуються: втілення гуманістичної парадигми початкової музичної освіти; домінування національного мистецтва в змісті музичної освіти молодших школярів; розробки і застосування методів роботи, іманентних сутності мистецтва, надання переваги інтуїтивно-образним засобам засвоєння музичного мистецтва молодшими школярами в навчальному процесі перед раціонально-логічним; підсилення ролі гедоністичного спрямування музичного навчання учнів початкової школи; використання сучасних можливостей мистецької інформатизації як додаткового засобу інтенсифікації музичного навчання, врахування дії культурологічних чинників прогресивного розвитку початкової музичної освіти.

Зміст оновленого початкового музичного навчання передбачає

якомога ширше відтворення української музичної культури, що має домінувати в навчальному репертуарі молодших школярів, визначаючи національні пріоритети їх музично-образного мислення, оцінювання і творення мистецтва.

Збагачення навчального репертуару для виконання і слухання музики здобутками українського мистецтва, що відбиває художньо-творчий, моральний та інтелектуальний компоненти свідомості рідного народу, його духовності, розвитку історії, культури і на цій основі надає можливість молодшим школярам пізнати себе як частки своєї нації, а через неї – всього людства.

Завдання: прослухати українську народну пісню “Галя по садочку ходила”, українську народну пісню “Щебетала пташечка”, український народний танець “Гопак”, Косенко В. “Дощик” і позначити ритмічні одиниці, наближені до ритмів серця: биття серця, дитячий біг, крок, лагідна пісня.

Завдання: заспівайте музику, яку ви слухали? (Степовий Я. “Коліскова”, Фільц Б. “Коломийка”, Беркович І. “Українська мелодія”, Татарченко Г. “Гей ви, козаченьки”).

Завдання: після прослуховування музичних творів (Сильвестров В. “Скерцо”, “Озеро”, “Казка” із фортепіанних циклів “Дитяча музика” № 1, № 2; Шукайло Л. “Цирк”, “Курчата”), змінюючи стильові особливості творів, виконайте запропоновану музику.

Завдання: гра “Звуковий портрет”.

Кожній дитині пропонували вибрати твір з української національної музики, звучання якого вони вважають найбільш відповідним їй самій. Твори для прослуховування: Гулак-Артемівський С. Танці з опери “Запорожець за Дунаєм”, Косенко В. “Гумореска”, Колодуб Ж. “Принц і принцеса”, Сасько Г. “Весняний дощик”, Дремлюга М. “Лірична пісня”. Потім кожен з учнів складала свій звуковий автопортрет, тобто створювали образ свого “Я” за допомогою звуків. Дитині допомагали і навідними запитаннями: “Заспівай, як ти звучиш у цей момент”, “Як ти звучиш, коли сердишся, коли радієш?” тощо.

Завдання: фантастичний музей.

Дітям пропонували уявити, що вони стали героями фантастичного фільму. Учні потрапляють у фантастичний музей фантастичного мистецтва, в якому картини, скульптури та інші твори образотворчого мистецтва випромінюють музику. Що вони почули тоді?

Учитель показує репродукції, а діти описують словами характер музики, яку пропонують.

Дітям пропонували пофантазувати: що далі вийшло з героями фільму. Як подіяли на них музика і живопис? Придумайте сюжет фантастичного фільму “Іхав козак на війноньку”.

На відміну від випадкового включення до навчальних програм творів, різних за своєю художньою цінністю, пропонуємо зосередити увагу виключно на визначних шедеврах світової музичної культури. У музичній освіті молодших школярів має знайти відбиток мистецтво як минулих років, так і сучасності. Важливо забезпечити повноту і різноманіття жанрово-стильових характеристик навчального репертуару шляхом засвоєння школярами академічної, народної, духовної музики, а також кращих зразків розважальної, популярної серед молоді музики.

Повнота системи принципів музичної освіти в умовах сучасності може бути досягнута на основі додаткового введення до традиційної системи таких, як принцип забезпечення взаємодії духовного, загальнокультурного, музичного розвитку учнів, що виражає необхідність спрямування музичної діяльності молодших школярів на збагачення їх внутрішнього світу, розширення уявлень щодо загальнолюдських, культурних, художніх цінностей, орієнтацію зусиль учнів на саморозвиток, духовно-культурне самовдосконалення засобами музичного мистецтва; принцип опори на єдність усвідомлюваних та неусвідомлюваних чинників музичної діяльності, що передбачає спонукання учнів до застосування не тільки раціонально-логічних, а й підсвідомих, інтуїтивних способів вирішення музично-творчих завдань; принцип урахування результатів взаємодії керованого і спонтанного музичного розвитку дітей, що ґрунтується на досягненні оптимального співвідношення між силою свободи й тиску, надання учням можливості вільного самовияву в мистецтві в єдності з педагогічно цілеспрямованим їх розвитком, орієнтує учителя на уважне ставлення до музичного досвіду дітей, набутого не тільки на музичних заняттях під керівництвом учителя, а й поза межами навчального процесу.

Провідні педагогічні умови початкової музичної освіти, що сприяють її оновленню, включають такі, як виявлення, урахування і збереження індивідуальності учнів, що означає акцентування особистісного фактору в процесі музичного навчання, і особливо стосуючись розвитку індивідуальних музичних здібностей та своєрідності художніх уподобань кожної дитини; створення атмосфери психологічної розрядки на уроці, що сприяє уникненню зайвої напруги, втомлюваності дітей на уроці; забезпечення пріоритету практичних форм музичної діяльності, що спрямоване на осягнення мистецтва, насамперед, у процесі музичної практики учнів, залучення їх до співу, музикування; творче спрямування всіх різновидів музичної діяльності (слухання, виконання музики, елементи композиції); спонукання учнів до усвідомлено-оцінного сприйняття музики, яке спрямоване на формування в дітей здатності критично засвоювати музичну інформацію на уроках і в повсякденні. Оновлений спосіб систематизації та розробки методів музичного навчання в початковій школі полягає в акцентуванні ролі творчого чинника, рівню творчого самовиявлення школярів, що привело до визначення таких методичних блоків, як інформаційно-пояснювальний, наслідувально-репродуктивний; пошуково-творчий. Розроблена систематизація методів є цілісною, оскільки запропоновані методи фокусуються в одному напрямку – розвитку творчої активності учнів.

Завдання модернізації освіти уможливають визначення найефективніших форм прогресивного розвитку музичної освіти в початковій школі, які пропонується систематизувати за різновидами музичної діяльності учнів, а саме: форми навчання, що стосуються пізнання-слухання музики; форми навчання, що стосуються аналізу-оцінювання музики; форми навчання, зорієнтовані на виконання-творення музики учнями. Запропонована класифікація форм дозволяє якнайповніше врахувати попередні здобутки музичної практики і відкриває шлях до систематизованого пошуку інновацій у цій галузі.

Завдання: Театральна драматизація музичних творів для слухання (Танець маленьких лебедів з балету “Лебедине озеро” Чайковського П., Стеценко К. “Лисичка, Котик і Півник” (фрагмент опери на вибір)).

Завдання: Інтуїтивне розрізнення на слух окремих музичних побудов.

Звучить музика: Чайковський П. “Неаполітанський танець”, Бізе Ж. “Марш Тореодора” з опери “Кармен”, Гріг Е. “Ранок”. Назвіть музичний твір, композитора, країну, до якої ви потрапили; жанр.

Завдання: Придумати танцювально-ритмічні вправи для музики: Дворжак А. “Гумореска”, Римський-Корсаков М. “Святковий марш” зі вступу до опери “Казка про царя Салтана”, Гріг Е. “У печері гірського короля”. Написати казки до музики, які передають її емоційно-естетичний настрій.

Завдання: Тестові завдання.

Підсумки уроків музики (ППЗ “Музичне мистецтво”) пропонується підвести у формі тестових завдань.

Тест №1. Музичний твір з енергійним чітким ритмом, темпом кроку:

а) марш; б) пісня; в) танець.

Тест №2. Визначте жанрові ознаки творів: Лисенко М. “Зима і весна”, Бізе Ж. “Кармен”, Прокоф’єв С. “Петя і Вовк”, Чайковський П. “Сплячка красуня”.

а) опера; б) балет; в) симфонічна казка.

Тест №3. До якої групи музичних інструментів відносяться:

а) скрипка; б) альт; в) віолончель; г) контрабас.

Тест №4. Хто із композиторів є українськими?

а) К. Стеценко; б) Л. Ревуцький; в) Е. Гріг; г) П. Чайковський; д) М. Лисенко.

Тест №5. Визначте настрої, які передають твори: Муз. В. Подуфалового, сл. Л. Храпливої “До школи”, С. Прокоф’єв “Марш”, П. Чайковський “Баба Яга”, українська народна пісня в обробці Я. Степового “Щебетала пташечка”.

а) ніжний; б) рішучий; в) бадьорий; г) радісний; д) сумний; е) вкрадливий; є) фантастичний.

Завдання: Музично-дидактична гра “Впізнай пісню з 7-ми нот”.

Учитель пропонує 2-3 учням прослухати початок відомих творів, які вони вчили раніше, назвати їх і емоційно відтворити (Шопен Ф. Полонез A-dur, Сасько Г. “Льодовий палац Снігової королеви”, українська народна пісня “Коліскова”).

Завдання: Інтуїтивне обрання потрібного варіанта акомпанементу до мелодії.

При виконанні цього завдання великого значення надавали опорі на слухові уявлення учнів, їх художньо-смакові уподобання.

Дітям пропонували проспівати мелодію із одночасним її відтворенням на елементарних музичних інструментах. Така діяльність характеризувалася рядом творчих ознак, а саме: опора на інтуїцію, вільне оперування окремими елементами твору (відтворення художньо-образного змісту твору, ритмічних особливостей). Наслідуючи запропонований зразок, учень проявляв і власні творчі підходи.

Завдання: Написати мелодію на вірші у формі діалогу.

Особливість цього завдання полягала в тому, щоб питання і відповідь звучали в різних інтервалах, але в межах однієї октави.

Завдання: Адаптування танцювальної музики.

Матроський танок “Яблучко” перетворити, наприклад, у танок будівельників, малярів, каменярів, теслярів, водопровідників тощо так, щоб відверто відображались особливості їх праці.

Завдання: Ескізна гра.

Діти ескізно пройшли всі твори з “Дитячого альбому” П. Чайковського, з першої до останньої п'єси і лише згодом самостійно вибирали ті з них, які найбільш їм близькі. П'єси з “Дитячого альбому” у виконанні В. Співакова дозволили деяким учням по-іншому прочитати вже знайомі їм твори. Прослухавши запис не у фортепіанному виконанні, а у оркестровій інтерпретації, діти відчули темброві барви і, наспівуючи, настільки захопилися, що почали диригувати, повністю занурившись у музичні образи. Потім діти по-різному передавали народжені в них образи і відчуття. На наступних заняттях деякі учні самостійно вивчили п'єси, які їм сподобались, і відтворювали їхній музично-образний характер у виразному співі; ділились своїми враженнями про музику у різних видах діяльності.

Завдання: Продовжити пісню.

Учасники гри розучували пісню. “Диригент”-відповідальний, який звертався до будь-якого учасника гри, називав слово із пісні. Дитина продовжувала і при цьому вставала. Якщо дитина відповідала правильно і швидко, вона сідала. Той, хто не відповідав або затримувався з відповіддю, залишався стояти. Серед учнів, які стояли, проводилась нова гра. Так у формі гри перевіряли знання тексту, розучували до кінця та відчували психологічну розрядку.

Для підготовлених учнів гра ускладнювалася: продовжували мелодію пісні і визначали естетичні ознаки художньої форми твору.

Завдання: Підбір за зразком.

Дітям пропонували мелодію з ритмічним супроводом, у якій наведена лише перша фраза мелодії, а наступна залишена пустою; у кінці перша фраза дана з мелодією і супроводом, а друга – без супроводу. Діти грали на елементарних музичних інструментах заданий акомпанемент (вальс, марш тощо).

Завдання: “Німе кіно”.

Діти переглядали на відео інсценування-“екранізацію” до творів Р. Щедрина “Ніч”, “Золоті рибки”, “Цар Горох” з балету “Горбоконики”, Е. Гріг “Ранок”. Учням пропонували показати “німий” фільм. Замість слів передати свої відчуття, думки і бажання за допомогою жестів.

Виконання цієї серії завдань сприяло організації у школі репетицій, які визначалися рівнем виконавської майстерності та музичної грамотності учасників. Різноманітні форми поєвлявали зміст роботи, викликаючи меншу стомлюваність дітей. Під час репетицій у школі педагогічні аспекти в роботі над репертуаром не відривались від художньо-виразного початку, діти усвідомлювали музичні образи, розуміли значення засобів музичної виразності як цілісного художнього образу. Успіх репетиційної роботи серед молодших школярів забезпечувався в інтерсуб'єктних стосунках учнів і

учителя, майстерності дітей в будь-якій діяльності, психологічній атмосфері.

Отже, у музично-освітньому процесі методика відіграє основну роль, оскільки без неї взагалі неможливий ні сам освітній процес, ні його позитивний результат. Кожен учитель музики в початковій школі має право обирати ту програму, яка, на його думку, найкраще сприяє розвитку його творчих задумів і можливостей, що ґрунтуються на правильних уявленнях про природу музики, її соціальні функції та можливості естетичного впливу на дитину тощо. Але найкращого результату в навчально-виховному процесі досягне той учитель, який бачить перспективу подальшого розвитку учнів, тому що головною метою музичного навчання є виховання особистості учня, а не набуття ним знань, умінь і навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Турчин Т. М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації : монографія / Т. М. Турчин. – Чернігів : ПАТ “ПВК “Десна”, 2013. – 368 с.

УДК 371

В. Г. Хоменко,

кандидат технічних наук, професор
(Бердянський державний
педагогічний університет)

ЗМІСТ ДУАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ КОМП’ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Потреби сьогодення вимагають від майбутніх інженерів-педагогів комп’ютерного профілю вміти виконувати не лише навчально-виховну та виробничо-технічну діяльність, а й організаційно-керівну, яка може бути реалізована ним як у навчальному закладі, так і в науковій установі чи на підприємстві.

Взагалі, діяльність інженера-педагога та різноманітність посад, на яких він може працювати, підкреслює багатогранність його функціональних можливостей та підтверджує дуальний характер змісту поняття “інженер-педагог”. І щоб бути фахівцем, який знає особливості комп’ютерної техніки та добре орієнтується в комп’ютерних технологіях, володіє практичними професійними навичками їх реалізації, а також створює методики реалізації різних технологій при проведенні теоретичного і практичного навчання, студенту необхідно володіти дуальними компетентностями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі достатньо багато приділялось уваги різним підходам до навчання майбутніх інженерів-педагогів. Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Г. Атанова, Б. Бадмаєва, П. Гальперіна та ін. були засновниками теорії діяльнісного підходу. Теорія компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання викладена в працях В. Байденка, Н. Бібик, В. Безпалька, Е. Зеєра, І. Зимньої, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Овчарук, Л. Петровської, Г. Терещука, А. Хуторського та ін. Питання професійної компетентності